

Bycie finansowo zależną od swojego partnera jest jedną z najczęściej podawanych przyczyn trwania w patologicznym związku

Na podstawie artykułu Heidi Sachs opracowała Weronika Chańska

W 1996 roku w Stanach Zjednoczonych miała miejsce poważna reforma systemu opieki społecznej. W lipcu Senat uchwalił ustawę o nazwie Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act (H.R. 3734), zaś w sierpniu uzyskała ona akceptację prezydenta Clintona. Ustawa weszła w życie z dniem 1 lipca 1997 r. i wprowadziła daleko idące zmiany w sposobie finansowania pomocy społecznej.

Głównym założeniem ustawodawcy było przekonanie, że wsparcie finansowe państwa dla gorzej sytuowanych obywateli ma służyć jako pomost i pomoc na drodze do usamodzielnienia i niezależności ekonomicznej. Stąd główny nacisk położono na finansowanie programów wspierających rozwój zawodowy i promujących aktywne sposoby poszukiwania pracy.

Ustawa przewidywała likwidację istniejącego dotychczas funduszu dla rodzin mających na utrzymaniu nieletnie dzieci (Aid for Families with Dependent Children, AFDC) i zastąpienia go programem czasowej pomocy dla rodzin znajdujących się w potrzebie Temporary Assistance to Needy Families (TANF). Jak wskazuje na to już sama nazwa nowego programu, rząd starał się uświadomić obywatelom, że pomoc finansowa ze strony państwa powinna mieć charakter czasowy, nie zaś stały. Objęte miały nią zostać rodziny znajdujące się w trudnym położeniu, po to, aby dzięki wsparciu państwa, szybciej mogły uporać się z trudnościami natury ekonomicznej. Podstawowym warunkiem otrzymywania pomocy w ramach programu TANF było podejmowanie aktywnych działań zmierzających do znalezienia pracy.

Nowa ustawa dawała poszczególnym stanom dużą swobodę w zakresie tworzenia własnych programów pomocy społecznej. Do tej pory stany zobowiązane były do świadczenia pomocy rodzinom spełniających określone kryteria. Poniesione koszty były następnie w pewnej części zwracane z budżetu federalnego. Nowe regulacje w zakresie pomocy społecznej dały stanom możliwość samodzielnego decydowania o tym, kto i na jakich warunkach będzie otrzymywał wsparcie. Od czasu wejścia w życie reformy, przedkładają one roczne plany świadczenia pomocy społecznej, na które – o ile zostaną zaakceptowane – otrzymują grant ze środków federalnych.

Jednym z istotnych elementów reformy systemu opieki społecznej było podjęcie bardziej wzmożonych działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie. Liczne badania wykazały, że chociaż dotyka ona kobiety ze wszystkich grup społecznych, to wśród kobiet pobierających świadczenia z funduszy pomocy społecznej, odsetek osób będących ofiarami przemocy jest znacznie wyższy niż wśród pozostałych grup. Zdano sobie również sprawę, że wiele z tych kobiet nie będzie w stanie spełnić nowych, bardziej rygorystycznych, wymogów korzystania z pomocy

społecznej. Podjęto więc działania, mające na celu stworzenie preferencyjnych warunków, na jakich osoby doświadczające przemocy mogłyby korzystać ze stanowych funduszy. Jednym z nich było wprowadzenie zmian do ustawy o pomocy społecznej. Zmiana ta znana jest pod nazwą Welstone/Murray Amendment (od nazwisk jej autorów) lub Family Violence Option (FVO).

FVO dotyczy przedsięwzięć finansowanych w ramach programu czasowej pomocy dla rodzin znajdujących się w potrzebie (TANF). Daje ona stanom możliwość uchylecia lub zmiany w szczególnych przypadkach wymagań związanych z otrzymywaniem świadczeń społecznych. Osoby, będącym ofiarami przemocy w rodzinie, traktowane są „ulgowo” – w uzasadnionych przypadkach okres otrzymywania pomocy finansowej może zostać wydłużony w stosunku do przewidzianego limitu; przedłużony może zostać również czas, w jakim osoby te są zobowiązane podjąć pracę. Celem wprowadzenia tych ulg jest umożliwienie ofiarom przemocy w rodzinie czasu i środków koniecznych do osiągnięcia finansowej samodzielności.

Dla przykładu, ofiary przemocy w rodzinie, korzystające z funduszu TANF nie są zobowiązane – jak ma to miejsce w przypadku innych osób otrzymujących pomoc funduszu – do ujawnienia nazwiska ojca dzieci oraz do wszczęcia procedury egzekucyjnej w przypadku uchylania się ojca od obowiązku alimentacyjnego. Tego rodzaju wymóg mógłby narazić wiele kobiet na dodatkową agresję ze strony partnerów, wobec których wszczęte zostałyby postępowanie egzekucyjne.

Stany korzystające z ulg, jakie przewiduje FVO są zobowiązane prowadzić działania zmierzające do wyłowienia spośród osób korzystających z pomocy społecznej ofiar przemocy w rodzinie. Jednocześnie, organy prowadząc te działania, mają obowiązek zachowania anonimowości ofiar. Wymaga się od nich również, aby osoby takie zostały skierowane do odpowiednich instytucji zajmujących się poradnictwem w zakresie przemocy w rodzinie oraz aby przedstawiono im możliwość otrzymania zwolnienia z niektórych warunków stawianych przez program TANF.

W chwili, gdy Heidi Sachs pisała swój artykuł, 39 stanów zdecydowało się skorzystać z możliwości, jakie niesie FVO. Autorka podkreśla jednak, że przyjęcie tego rodzaju rozwiązań w dziedzinie polityki społecznej nie rozwiązuje wszystkich problemów związanych z przemocą w rodzinie. Poważny problem stanowi wcielenie w życie polityki stanowej na gruncie lokalnym. Nawet tam, gdzie FVO zostało przyjęte, przewidziane nią ulgi nie zawsze są proponowane ofiarom przemocy. Z drugiej strony, w kilku stanach, które nie zdecydowały się na skorzystanie z tej opcji, istnieją bardzo prężne i sprawnie funkcjonujące programy dla ofiar przemocy w rodzinie.

Jest rzeczą ważną, aby zdawać sobie sprawę, iż poważnym sojusznikiem w walce z przemocą w rodzinie powinni stać się pracodawcy. Wiele ofiar przemocy pracuje bądź poczyni w przyszłości kroki zmierzające do podjęcia zatrudnienia. Pracodawcy powinni zdawać sobie sprawę z tego, na jakie trudności mogą napotykać takie osoby oraz podjąć działania mające na celu zapewnienie im bezpiecznego miejsca pracy.

Przeszkody, na jakie napotykają ofiary przemocy w rodzinie pracujące zarobkowo

Wiele badań pokazuje, że osoby doznające przemocy ze strony swych partnerów napotykają na poważne trudności w wykonywaniu pracy zawodowej. Wiele z nich ma obniżone poczucie własnej wartości, cierpi z powodu depresji, ma napady lęku i gniewu oraz inne objawy związane

z zespołem stresu pourazowego. Wszystko to powoduje, że osoby takie są znacznie mniej wydajne niż mogłyby być. Przemoc w rodzinie jest również odpowiedzialna za liczne spóźnienia i nieobecności w pracy, które mogą doprowadzić do zwolnienia.

Badania świadczą również o tym, że wielu sprawców przemocy czuje się zagrożonych w sytuacji, gdy ich ofiary podejmują pracę zawodową, dzięki której może udać się im wyzwolić z patologicznych związków. Stąd nierzadkie są przypadki rozmaitych działań podejmowanych przez sprawców przemocy mających na celu niedopuszczenia do podjęcia pracy przez ich partnerki. Do najczęstszych należą: niedotrzymywanie obietnic dotyczących zapewniania opieki nad dziećmi i ich transportu do szkoły, niszczenie lub ukrywanie przedmiotów potrzebnych kobietom do wykonywania pracy, stosowanie przemocy fizycznej, która czyni kobietę niezdolną do pracy lub pozostawia ślady i sprawia, że wstydzi się ona iść do pracy.

Pomoc ze strony pracodawców

Jak zostało to już powiedziane, postawa pracodawców odgrywa niezwykle ważną rolę w dążeniu kobiet ofiar przemocy do osiągnięcia niezależności finansowej. Bycie finansowo zależną od swojego partnera jest jedną z najczęściej podawanych przyczyn trwania w patologicznym związku. Możliwość zdobycia dobrze płatnej pracy jest dla wielu kobiet jedyną szansą wyzwolenia się z kręgu przemocy i ubóstwa.

Można wskazać na wiele korzyści, jakie płyną dla pracodawców uwrażliwionych na problem przemocy w rodzinie oraz gotowych do świadczenia pomocy na rzecz jej ofiar. Przemoc w rodzinie jest odpowiedzialna za znaczne obniżenie wydajności pracowników, co znajduje swoje odbicie w spadku zysków przedsiębiorstwa. Jak przekonuje Wayne Moon, szefowa stowarzyszenia Blue Shield of California, wdrożenie przez pracodawców odpowiedniej polityki pomocy ofiarom przemocy nie jest działaniem wyłącznie altruistycznym – leży także w żywotnym interesie pracodawców.

Wśród działań, jakie mogą podjąć pracodawcy, wymienia się: umożliwienie ofiarom przemocy korzystania z ruchomego czasu pracy, zapewnienie wszystkim pracownikom szkoleń w zakresie rozpoznawania i udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, zwiększenie bezpieczeństwa w miejscu pracy, okazywanie sympatii osobom, które są nękanymi przez swych partnerów w miejscu pracy, umożliwienie ofiarom przemocy uczestnictwa w niezbędnych badaniach i oględzinach lekarskich oraz postępowaniu sądowym. Jak się ocenia, tego rodzaju działania są znacznie mniej kosztowne niż utrata dochodów związana ze spadkiem wydajności pracowników doświadczających przemocy w rodzinie.

Ocena amerykańskiej reformy systemu opieki społecznej

Jak pisze Heidi Sachs, trudno jednoznacznie ocenić, czy reforma systemu opieki społecznej przyniosła znaczące zmiany w sytuacji ofiar przemocy w rodzinie. Niektóre stany opracowały bardzo dobre i efektywne programy pomocy, podczas, gdy w innych albo nie istnieją one w ogóle, albo są w znacznym stopniu „papierowe”. Mówi się o tym, że wielu pracowników społecznych nie posiada żadnych doświadczeń w pracy z ofiarami przemocy w rodzinie. Nie

potrafią zidentyfikować takich osób, nie wiedzą nic na temat ich potrzeb i trudności, jakie napotyka. Tym samym zaś nie są w stanie zaoferować im odpowiednich programów i szkoleń, dzięki którym osoby takie mogłyby wyzwolić się z patologicznego związku i stać niezależnymi od finansowej pomocy państwa.

Jak się wydaje, do usprawnienia działań, mających na celu pomoc ofiarom przemocy w rodzinie, konieczne jest podjęcie następujących kroków. Przede wszystkim, należy opracować sposoby identyfikowania takich osób oraz oceny ich sytuacji. Jest rzeczą znaną, że ofiary przemocy często ukrywają ten fakt przez pracownikami socjalnymi. Dzieje się tak z wielu powodów: z powodu nieufności ofiar wobec pracowników socjalnych, niedopuszczania do siebie myśli o tym, co rzeczywiście ma miejsce, ze strachu przed odebraniem dzieci lub zemstą ze strony partnera, z powodu niekompetencji pracowników socjalnych. Ważne jest zatem, aby informować osoby korzystające z pomocy w ramach programu TANF o ulgach, jakie przysługują ofiarom przemocy w rodzinie, zachęcając je tym samym do ujawnienia się. Być może warto również, co uczyniono w jednym ze stanów, zrezygnować z umieszczania w formularzach zgłoszeniowych określenia „przemoc w rodzinie”, gdyż wiele ofiar nie identyfikuje się z tym terminem. W przypadku ofiar przemocy w rodzinie, które się ujawniły, skuteczna pomoc musi polegać na połączeniu rozmaitych treningów w zakresie poszukiwania pracy z odpowiednim wsparciem dla ofiar i prezentacją sposobów radzenia sobie z problemem przemocy w rodzinie.

Dla zapewnienia skuteczności działań, mających na celu pomoc ofiarom przemocy w rodzinie, konieczne jest zaangażowanie wielu rozmaitych instytucji i organizacji. Programy powinny opierać się na współpracy między ośrodkami pomocy społecznej, organizacjami specjalizującymi się w pomocy ofiarom przemocy, pracownikami schronisk dla maltretowanych kobiet, przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości, pracownikami domów dziecka i pogotowia opiekuńczego, pracownikami służby zdrowia, nauczycielami, komornikami oraz osobami odpowiedzialnymi za trening w dziedzinie skutecznego poszukiwania pracy. Włączenie tak szerokiego kręgu organizacji ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom przemocy oraz umożliwienie im osiągnięcia finansowej niezależności.

Źródła finansowania

Głównym źródłem finansowania programów i pomocy przeznaczonej dla ofiar przemocy w rodzinie jest w Stanach Zjednoczonych wspomniany już program czasowej pomocy dla rodzin znajdujących się w potrzebie (TANF). W ramach przyznanych im środków stany mogą finansować rozmaite przedsięwzięcia. Wśród nich także: treningi przeznaczone dla pracowników opieki społecznej, zlecenia dla organizacji profesjonalnie zajmującym się pomocą ofiarom przemocy w rodzinie, transport kobiet ze schronisk dla ofiar przemocy do miejsca pracy.

Ponadto dodatkowe fundusze na zapobieganie i łagodzenie skutków przemocy w rodzinie mogą być uzyskane z następujących źródeł:

- z ministerstwa pracy (U.S Department of Labor, Employment and Training Administration), które przyznaje granty na programy adresowane do grup społecznych, które napotyka na rozmaite przeszkody w podjęciu zatrudnienia;
- z ministerstwa zdrowia i opieki społecznej (U.S. Department of Health and Human Services)

dysponującego środkami na programy zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie;
– z ministerstwa sprawiedliwości (U.S. Department of Justice) finansującego programy w zakresie poradnictwa prawnego dla osób będących ofiarami przemocy w rodzinie.

Wpływ przemocy na życie zawodowe kobiet

Przeprowadzono wiele badań dokumentujących wpływ przemocy w rodzinie na życie zawodowe kobiet. Na szczególną uwagę zasługują:

- badanie noszące nazwę W-2 przeprowadzone przez Institute of Wisconsin Future, które ukazało negatywne skutki przemocy w rodzinie dla pracy zawodowej jej ofiar oraz wskazało na niedoskonałości systemu opieki społecznej ;
- badanie na mieszkankach jednej z ubogich dzielnic Chicago przeprowadzone przez Institute of Poverty Research, ukazujące złożone zależności między przemocą w rodzinie a udziałem kobiet w rynku pracy ;
- krajowy program badawczy o nazwie New Chance Study, przeprowadzony przez Manpower Demonstration Research Corporation, dokumentujący wpływ przemocy w rodzinie na pracę zawodową kobiet ;
- czteroletni program o nazwie Economic Independence Project prowadzony przez Family Violence Prevention Fund, którego celem jest promowanie skutecznych programów pomocy kobietom ofiarom przemocy na ich drodze do osiągnięcia finansowej niezależności ;
- program o nazwie Advocacy Project prowadzony przez NOW Legal Defense and Education Fund, którego celem jest udokumentowanie zmian w sytuacji kobiet związanych z reformą systemu pomocy społecznej ;
- projekt badawczy noszący nazwę Project for Research on Welfare, Work and Domestic Violence prowadzony przez Taylor Institute/University of Michigan School of Social Work, którego celem jest porównanie rozmaitych cząstkowych badań dotyczących przemocy w rodzinie i jej wpływu na życie kobiet .

Wzorcowe programy

Dokumentowane są również najciekawsze projekty i inicjatywy dotyczące pomocy kobietom ofiarom przemocy w rodzinie. Wśród nich wymienić należy:

- wypracowanie skutecznych metod identyfikacji ofiar przemocy w rodzinie oraz adekwatnej oceny ich sytuacji i potrzeb; wzorcowe programy wprowadzono w stanach Kolorado i Waszyngton
- przeprowadzenie treningów dla pracowników socjalnych przygotowujących ich do pracy z ofiarami przemocy w rodzinie; do najciekawszych i najbardziej efektywnych należą treningi przeprowadzone w stanach Maine, Maryland, Oregon
- przygotowanie specjalnych programów dla ofiar przemocy w rodzinie; wzorcowe programy przygotowano w stanach Maine, New Hampshire
- przeprowadzenie szkoleń dla pracodawców, uczących ich właściwego postępowania w przypadku ofiar przemocy w rodzinie; do najciekawszych należą szkolenia przeprowadzone w stanach Maine, New York
- zbudowanie sieci pomocy dla ofiar, w ramach której współpracują ze sobą różne organizacje;

do najskuteczniejszych inicjatyw należą te podjęte w stanach: Oregon, Rhode Island, Tennessee, Waszyngton.

Na szczeblu krajowym utworzona została organizacja o nazwie Family Violence Prevention Fund, która sporządziła listę 28 przedsiębiorstw, zrzeszeń pracodawców i związków zawodowych, które opracowały wytyczne radzenia sobie z przemocą w rodzinie. Z polecenia prezydenta Clintona, U.S. Office for Personal Management przygotowało podręcznik przeznaczony dla pracowników i brygadzystów zatrudnionych w przedsiębiorstwach państwowych. Opracowanie noszące tytuł Responding to Domestic Violence: Where Federal Employees Can Find Help zawiera wskazówki dla pracowników będących ofiarami przemocy oraz informuje osoby na stanowiskach brygadzystów o szeregu inicjatyw i narzędzi, jakie mogą wykorzystać, aby pomóc podwładnym, doznającym przemocy ze strony osób najbliższych.

Do ciekawych inicjatyw należy również program realizowany przez Red Tab Foundation utworzoną przez firmę Levi Strauss and Co. Program pilotażowy zrealizowany został w jednej ze firmowych szwalni, znajdującej się w stanie Tennessee i miał na celu zapewnienie pracownikom odpowiedniej wiedzy, dostępu do organizacji i środków przeznaczonych na walkę z przemocą w rodzinie. Blisko 1000 pracowników i osób z dyrekcji zostało przeszkolonych w dziedzinie rozpoznawania oznak przemocy w rodzinie, sposobów prowadzenia rozmowy z osobami, które padły jej ofiarą. Uzyskały one również informacje na temat tego, gdzie ofiary przemocy w rodzinie mogą zwrócić się o pomoc. Kierownictwo i osoby odpowiedzialne za sprawowanie nadzoru nad pracownikami podjęły inicjatywę zmierzającą do stworzenia w ich miejscu pracy przyjaznej atmosfery dla osób starających się wyrwać z kręgu przemocy i wykorzystania. Po sukcesie odniesionym w zakładzie w stanie Tennessee Fundacja Red Tab zdecydowała się przeprowadzić analogiczne szkolenia w pozostałych zakładach należących do Levi Strauss and Co.

2005-06-21 16:10:47

Autor: Weronika Chańska